

Philosophische Rechtslehre.— Halle, 1795; Grundsätze der National — Oekonomie, oder National-Wirtschaftslehre.— Halle, 1805 (те саме: Charkov, 1809; Charkov, 1819); О влиянии ун-тов на образование и благосостояние народа // Речи, говоренные в торжеств. годовом собрании Имп. Харьк. Ун-та, бывшем 17 янв. 1808 г.— Х., 1808; Über die Grenzen der Physiologie und der philosophischen Anthropologie // *P. J. G. Cabanis. Über der Vorhandung des Physischen und Moralischen im Menschen* (1808, Bd. 1—2). Grundsätze der Polizeigesetzgebung und Polizeianstalten.— Charkov, 1809, Bd. 1—2; Grundriss der allgemeinen Logik für die Gymnasien des russischen Reiches.— Charkov, 1810; Ausführliche Erklärung des Grundrisses der allgemeinen Logik.— Charkov, 1810; О деньгах. Разсуждение Л. Г. Якоба.— СПб., 1810; Курс философии для гимназий Рос. Империи.— СПб., 1811—1817 (Ч. 1. Начертание всеобщей логики.— СПб., 1811, Ч. 2. Начертание всеобщей грамматики.— СПб., 1812, Ч. 3, содержащая психологию.— СПб., 1814, Ч. 4, содержащая нравоучительную философию.— СПб., 1814, Ч. 5. Начертание эстетики или науки вкуса.— СПб., 1813 (те саме: М., 1974), Ч. 6. Умозрение словесных наук.— СПб., 1813, Ч. 7. Естественное и народное право.— СПб., 1817, Ч. 8. Народное хозяйство.— СПб., 1817) [Ответ на задачу об определении, выгодно ли обрабатывать землю своими или наемными работниками] // Труды Вольного Экономического общ-ва к поощрению в России земледелия и домостроительства.— Ч. 66.— СПб., 1814; Über die Arbeit Leibeigener und freyer Bauern in Beziehung auf die Nutzen der Landeigentümer.— St. Petersburg und Halle, 1815; Theorie und Praxis der Staatswissenschaft (1820). Die Staatswissenschaft, theoretisch und practisch dargestellt und erleutet durch Beispiele aus der neuen Finanzgeschichte europäischen Staaten (1820, 2-е вид.— 1837); Начертание эстетики или науки вкуса // Русск. эстетические трактаты первой трети XIX в.: В 2 т.— Т. 2.— М., 1974.

Про нього див.: Ходнев А. И. История Имп. Вольного экономического общ-ва с 1765 до 1865 г.— СПб., 1865; *Семевский В. И.* Крестьянский вопрос в XVIII и первой пол. XIX в. Т. 1. Крестьянский вопрос в XVIII и первой четверти XIX в.— СПб., 1888; *Сухомлинов М. И.* Исследования и статьи по русск. лит-ре и просвещению. Т. 1.— СПб., 1889; *Багалея Д. И.* Опыт истории Харьк. ун-та (по неизданным материалам). Т. 1 (1802—1815).— Х., 1893—1898; Юридич. ф-т Харьк. ун-та за первые сто лет его существования (1805—1905) / Под ред. *М. П. Чубинского, Д. И. Багалея*.— Х., 1908; Русск. биограф. словарь. Т. “Яблоновский — Фомин”.— СПб., 1913; *Шнет Г. Г.* Очерк развития русск. философии // *Шнет Г. Г.* Соч.— М., 1989; *Noack L.* Philosophiegeschichte Lexikon. Historisch-Biographisches Handwörterbuch zur Geschichte der Philosophie.— Stuttgart, 1968; *Каменский З. А. Якоб Л. Г. К.* // ФЭ: В 5 т.— Т. 5.— М., 1970; *Його ж.* Кант в России // Философия Канта и современность.— М., 1974; *Його ж.*

Филос. идеи русск. Просвещения (деистическо-материалистическая школа).— М., 1971; *Паикова А. А.* Кант и философия на Украине нач. XIX в. // Критические очерки по философии Канта.— К., 1975; *Почанский А. М.* Развитие филос. мысли на Украине. Первая пол. XIX в.— К., 1984.

В. Білодід

ЯКУБАНІС Генріх-Роман Іванович (28.02/13.03.1879—07.04.1949) — історик філософії. Народився в м. Кулебаках Нижегородської губ. у селянській родині. В домі його батьків, литовців за походженням, панували польська культура і мова. Пізніше, навчаючись в одній з гімназій Тамбовської губ., Я. самостійно студіював польську історію й літ-ру. 1897 р. став студентом класичного відділення історико-філол. ф-ту Ун-ту Св. Володимира в Києві, навчання закінчив з дипломом I ступеня у травні 1902 р. З ініціативи *О. Гілярова* був залишений при каф. філософії для підготовки до професорського звання. Відразу після закінчення ун-ту розпочав викладацьку діяльність — читав курси логіки, психології й давньої словесності в київ. середніх навчальних закладах, з 1907 р. викладав на Вищих жіночих курсах А. Жекуліної. Після успішного складання магістерського іспиту отримав посаду приват-доцента університетської каф. філософії (1908). В 1909—12 рр. перебував у закордонному науковому відрядженні, працював у бібліотеках Австрії, Угорщини, Швейцарії, Німеччини, Італії. Після повернення до Києва поновив викладання в ун-ті (читав спецкурси з філософії Платона та Арістотеля, лекції з естетики) і на Вищих жіночих курсах, брав активну участь у роботі Науково-філос. та Істориколіт. місцевих товариств. У перші пожовтневі роки Я. — професор рос. і укр. ун-тів, польського Університетського колегіуму та ще кількох вузів Києва. В січні 1922 р. емігрує до Польщі. До початку другої світової війни працює професором класичної філології й філософії Католицького Ун-ту в Любліні. У листопаді 1939 р. заарештований і ув'язнений нацистами. Після звільнення в березні 1940 р. сподівався

Університет.
1914 р.

поновити викладацьку діяльність, втім похилий вік і підірване здоров'я стали цьому на заваді. Помер і похований у Любліні.

Коло наукових інтересів Я. визначали логіка, естетика й особливо історія античної філософії, захопленню якою сприяло навчання в О. Гілярова і близьке спілкування з ним. Методологічний інструментарій, експлікованих Я. в його історико-філос. розвідках, викладене ним розуміння вихідних принципів і засад історико-філос. дослідження виявляють у ньому стійкого й послідовного прибічника культурологічного підходу до вивчення історії філософії, що акцентує увагу на світоглядному значенні філософії і творчій індивідуальності, в якій фокусуються культурно-іст. та теоретичні детермінанти розвитку філософії. Виходячи з такого розуміння, Я. розглядає в якості конкретних етапів історико-філос. дослідження: 1) вивчення всієї сукупності загальноіст. умов, у яких складалось і визрівало певне філос. вчення; 2) всеохопне осягнення творчої індивідуальності філософа, в якому зміст його особи розкривається як живе ціле; 3) власне, аналіз філос. вчення, виявлення і зіставлення його деталей, з'ясування місця їх в логічному шерезі ідей; 4) перехід від історико-філос. аналізу до історико-філос. синтезу, результатом якого має стати осмислення значущості певного вчення та його автора, впливу його особистості та ідей на сучасників і наступні генерації.

Культурологічний підхід до вивчення історії філософії, який обстоював Я., реалізований в його античнознавчих студіях, зокрема у праці "Емпедокл: філософ, лікар і чародій", що є першою у вітчизняній історико-філос. науці спробою ґрунтовного аналізу світоглядних пошуків давньогрецького мислителя, здійсненого через осмислення унікальної творчої особистос-

ті в контексті культурно-іст. реалій його доби і логіки філос. розвитку. Ключ до "загадки" Емпедокла Я. знаходить у внутрішньому трагізмі його особистості, спричиненому "фатальним співвідношенням" між духовним складом мислителя і тодішнім розумовим станом Еллади. Особливу цінність праці надають здійснені ним прозаїчний і віршований переклад та розгорнутий коментар усіх відомих фрагментів Емпедокла.

В інших античнознавчих студіях Я. знаходить вираження ідея актуалізації античної спадщини, її органічного включення до тканини сьогодення, живого діалогу з античністю, в якому розкриваються потенційні смисли минулого і закладаються потенційні смисли майбутнього. Особливо плідним полем такого діалогу Я., слідом за О. Гіляровим, вважає платонізм, який розуміє не лише як філос. вчення Платона, а як особливий тип світогляду, як певне духовне спрямування, як один із наймогутніших ферментів духовної культури, як підвалину сучасного світорозуміння. Таке тлумачення платонізму, вперше висловлене у вітчизняній філос. культурі О. Гіляровим та Я., згодом було розгорнуто П. Флоренським.

Твори Я.: Отзвуки платонизма в лирике Шиллера.— К., 1904; Эмпедокл: философ, врач и чародей. Данные для его понимания и оценки.— К., 1906 (те саме: К., 1994); Оценка силогизма в главнейшие моменты ее истории.— К., 1910; Значение древней философии для современного миропонимания.— К., 1910.

Про нього див.: Polski słownik biograficzny.— Т. X.— Wrocław; Warszawa; Kraków, 1962—1964; Filozofia w Polsce. Słownik pisarzy.— Wrocław, 1971; Асмус В. Ф. Философия в Киевском ун-те в 1914—1920 годах (Из воспоминаний студента) // ВФ.— 1990.— №8; Janeczek S. Filozofia na KUL-u: nurty, osoby, idee.— Lublin, 1998; Ткачук М. Л. Генріх Якубаніс як історик філософії // Мандрівець.— 1999.— №4; Ії ж. Історія філософії в культурологічному вимірі (з досвіду кїв. істориків філософії ХІХ — поч. ХХ ст.) // Наукові записки НаУКМА.— Т. 20. Сер. Філософія та релігієзнавство.— К., 2002.

М. Ткачук

